

PROLOG

Český statistický úřad v souladu s legislativou EU (NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2019/2152 ze dne 27. listopadu 2019 o evropských podnikových statistikách a zrušení deseti právních aktů v oblasti podnikových statistik) provádí v oblasti statistiky výzkumu a vývoje od roku 2003 statistickou úlohu, jejímž hlavním cílem je zabezpečit údaje o státních rozpočtových výdajích na výzkum a vývoj v členění podle socioekonomických cílů (GBARD). Zajištění údajů GBARD probíhá ve spolupráci s Radou pro výzkum, vývoj a inovace a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Doplnující údaje z oblasti specifické podpory výzkumu prováděného na vysokých školách poskytují univerzity a vysoké školy.

Cílem této publikace je předložit veřejnosti údaje GBARD za referenční rok 2022.

Jménem Českého statistického úřadu děkujeme všem zainteresovaným subjektům, zejména vysokým školám, za spolupráci na realizaci statistické úlohy a plnění povinností vyplývajících z našeho členství v Evropské Unii.

ÚVOD

Bez odpovídajícího objemu finanční podpory ze strany státu či podnikatelského sektoru nelze očekávat, že bude **výzkum a vývoj (VaV)** v České republice přinášet mezinárodně konkurenceschopné poznatky, inovace a technologie, které se budou podílet na zvyšování produktivity a zaměstnanosti českého hospodářství, a tím přispívat nejen k ekonomickému růstu, ale nepřímo i k udržitelnému rozvoji společnosti a sociální soudržnosti. **Důležitost** investic do VaV je v současnosti zdůrazňována ve všech vyspělých státech i z toho důvodu, že výsledky těchto činností a jejich využití proměňují téměř všechny oblasti života současné společnosti.

V České republice je vědní politika deklarována v pravidelně aktualizovaném dokumentu „*Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky 2021+¹*“. V roce 2019 byla představena českou vládou nová inovační strategie ČR pro následující roky „*Inovační strategie České republiky 2019–2030²*“, kde jedním z pilířů je i financování výzkumu a vývoje s cílem dosáhnout podílu národní veřejné podpory VaV na úrovni 1 % hrubého domácího produktu.

Efektivní alokace finančních zdrojů v této oblasti se neobejde bez znalosti historického vývoje a současného stavu. K určování priorit a směřování budoucích politik v této oblasti jsou proto potřebná kvalitní a spolehlivá **statistická data**.

Výzkumné a vývojové činnosti jsou **financovány** nejen ze soukromých, ale i z veřejných zdrojů. Zároveň jsou tyto činnosti **prováděny** napříč celou ekonomikou, tj. jak v soukromých podnicích, tak i ve veřejných výzkumných institucích a na vysokých školách.

Z těchto důvodů ČSÚ **dlohodobě sleduje** hlavní charakteristiky financování VaV (celkové výdaje na VaV, domácí a zahraniční veřejné zdroje použité na financování VaV, nepřímou daňovou podporu VaV) prostřednictvím několika datových zdrojů.

Způsob financování VaV z veřejných zdrojů

Veřejná podpora VaV může být dvojího druhu:

- **Přímá podpora** prostřednictvím poskytování financí na určité VaV projekty nebo záměry specializovanými státními úřady či agenturami. Specifické způsoby a podmínky pro získání podpory se mohou v jednotlivých státech lišit, ale téměř všude dochází k podpoře základního výzkumu. Velmi často bývá podporován i aplikovaný výzkum zaměřený na specifické, předem definované, priority (např. obrana, životní prostředí).

¹ [Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky 2021+ | Výzkum a vývoj v ČR \(gov.cz\)](#)

² [Inovační strategie České republiky 2019–2030 | Výzkum a vývoj v ČR \(gov.cz\)](#)

Není výjimkou, že bývají podporovány i VaV aktivity začínajících firem v technologicky náročných odvětvích.

Přímá veřejná podpora VaV se může dále dělit na:

- o **národní**, tj. poskytnutá ze státního rozpočtu či jiných veřejných rozpočtů,
- o **zahraniční** zahrnující především prostředky ze **Strukturálních a investičních fondů EU** použité na financování prováděného VaV ve sledovaných subjektech prostřednictvím jednotlivých operačních programů (v případě ČR například OP VVV a OP PIK), **ostatní zdroje z rozpočtu EU** (jde především o výzkumné rámcové programy, Národní plán obnovy) a zdroje z **mezinárodních, vládních a veřejných organizací mimo EU** (CERN, ILL, ESA, NATO, OECD, OSN, WHO, Norské fondy/EHP aj.).

Hlavní výhodou přímé podpory VaV je fakt, že může být zaměřena na specifické, předem určené výzkumné cíle, které by měly být orientovány tak, aby společenské výnosy z nich byly co nejvyšší. Další výhodou je, že výzkumné projekty, které jsou dotovány z veřejných zdrojů, jsou předem prověřeny a v průběhu zpracování projektu kontrolovány. Nevýhodou přímé podpory VaV zůstávají vysoké finanční náklady spojené s administrací žádostí, selekční procedurou a následnou kontrolou projektů.

- **Nepřímá (daňová) podpora**, která může mít několik různých podob, a to různé daňové pobídky a úlevy, zrychlené odpisování, snížení odvodů sociálního pojištění, osvobození od cel, mechanismy garancí, zvýhodněné úvěry, podpora rizikového kapitálu a zvýhodněný pronájem státní i regionální infrastruktury. Výběr konstrukce daňového schématu závisí na preferenci a zvyklostech dané země. Mezi nejčastěji používané daňové nástroje patří: daňový dobropis /sleva na dani/ (tzv. tax credit), odpočty od základu daně (tzv. tax allowance), ostatní daňové pobídky, odpisová politika, snížení odvodů sociálního pojištění zaměstnavatele za výzkumné a vývojové pracovníky nebo podpora rizikového kapitálu.

Mezi výhody nepřímé podpory VaV řadíme především možnost jejího plošného využití (tj. mohou ji využít všechny podniky bez rozdílu), které nenarušuje konkurenční prostředí. Díky tomu, že nepřímá podpora VaV není selektivní a není skrze ni stimulován VaV jen v některých oblastech, nedochází tak k rigidní tržní alokaci investic do VaV. Podniky mohou provozovat VaV činnosti v oblastech, které si zvolily tak, aby jim v budoucnu přinesly nejefektivnější zúročení vložených prostředků. V neposlední řadě je poskytování nepřímé podpory administrativně méně náročné než u podpory přímé. Navíc využíváním nepřímé podpory VaV lze předejít možným subjektivním vlivům a zájmům, které mohou hrát nemalou roli při poskytování přímé podpory VaV. Mezi nevýhody využití nepřímé podpory VaV, v podobě daňových zvýhodnění, patří komplikovaná predikce očekávaných daňových příjmů, vyšší složitost daňové legislativy a také nemožnost flexibilně reagovat na objevující se výzkumné priority společnosti.

Přímá a nepřímá veřejná podpora VaV používaná v ČR

Veřejná podpora VaV činnosti představuje v současnosti jeden z hlavních pilířů systému financování výzkumu, vývoje, případně inovací v České republice. V oblasti veřejných rozpočtů český stát v současnosti využívá **dvou hlavních nástrojů** v podobě přímé finanční podpory a daňových úlev (nepřímá podpora). Prostřednictvím těchto nástrojů se stát zapojuje do VaV činností prováděných v České republice.

V České republice je udělována **přímá veřejná podpora VaV** na základě *zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů*. V tomto zákoně je uvedeno, že podpora by měla být zaměřena na cíle a oblasti vymezené v dokumentu Národní politika výzkumu, vývoje a inovací, která je schvalována vládou České republiky. Přímá podpora zahrnuje **účelovou podporu** (na grantový nebo programový projekt, na specifický vysokoškolský výzkum a na velkou výzkumnou infrastrukturu) a **institucionální podporu** (na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace, na mezinárodní spolupráci ve VaV, na spolufinancování operačních programů pro oblast VaV, na náklady spojené se zabezpečením veřejných soutěží, hodnocení projektů VaV a náklady spojené s činností poskytovatele podpory VaV). Dle metodiky OECD pro zpracování statistiky státních rozpočtových výdajů na VaV se používá jiné zařazení jednotlivých položek podpory.

Z hlediska typu výdajů určených na VaV ze státního rozpočtu se rozlišuje podpora rozšiřování kapacit výzkumných pracovišť a zlepšování infrastruktury pro VaV činnost (**investiční výdaje**) a financování běžných výdajů na provádění VaV (**neinvestiční výdaje**). Mezi nejvýznamnější poskytovatele finančních zdrojů přímé veřejné podpory VaV patří v posledních letech Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Grantová agentura ČR či Technologická agentura ČR.

Český statistický úřad zjišťuje přímou národní veřejnou podporu VaV prostřednictvím dvou statistik:

- Ročního zjišťování o výzkumu a vývoji (výkaz VTR 5-01) z pohledů subjektů provádějících VaV,
- **Roční statistické úlohy GBARD**³ z pohledu poskytovatelů veřejné podpory (administrativní data).

Druhým nástrojem podporujícím VaV je **nepřímá veřejná podpora VaV**. Jedná se o relativně novou formu podpory, kterou mohou ekonomické subjekty v Česku využívat od roku 2005. Tento způsob veřejné podpory VaV je běžně využíván v řadě členských zemí Evropské unie a je sledován pomocí **statistiky státních daňových pobídek VaV (GTARD)**⁴. Účetní jednotky mohou podporu čerpat ve formě odečtu uznatelných nákladů na VaV činnost od daňového základu (R&D tax allowance).

³ Z anglického Government Budget Appropriations for Research and Development

⁴ Z anglického Government Tax Relief for R&D expenditures

